

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
правового регулювання економіки
Протокол № 2 від 01.09.2023 р.

ПОГОДЖЕНО
Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

ПРАВознавство
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	всі
Спеціальність	всі
Освітній рівень	перший (бакалаврський)
Освітня програма	всі

Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробники:

к.ю.н., доцент

викладач

Завідувач кафедри
правового регулювання
економіки

Олександр ЛИСЯК

Яніна ЧУПРИНА

Юрій ШИНКАРЬОВ

Харків
2023

ВСТУП

Правознавство як навчальна дисципліна являє собою систематизований комплекс узагальнених знань про державу і право, окремі галузі права, їх взаємозв'язок і розвиток.

Актуальність вивчення навчальної дисципліни «Правознавство» базується на тому, що правові основи України як правової держави підпорядковані нормам і принципам права, панування закону. Тому кожний громадянин нашої держави повинен бути юридично грамотним і освіченим, розуміти свої права, обов'язки, відповідальність. Саме для цих цілей призначена навчальна дисципліна «Правознавство». Адже в якій би галузі не працював здобувач, він повинен знати основи трудового права, щоб правильно організувати і здійснювати трудовий процес; мати уявлення про правовий механізм, що регулює господарські зв'язки підприємств і організацій; знати права і обов'язки громадян і юридичних осіб, їх правові гарантії; з метою боротьби з правопорушеннями і запобігання злочинам йому необхідно мати уявлення про основні норми законодавства тощо. Опанування основних положень правознавства допоможе здобувачам набутти відповідних теоретичних знань та основних умінь, передбачених навчальною дисципліною для можливості у подальшому орієнтуватись у чинному законодавстві, працювати з нормативно-правовими актами, правильно застосовувати правові норми до конкретних практичних ситуацій, а також для захисту своїх прав та законних інтересів..

Метою навчальної дисципліни «Правознавство» є надання здобувачам вищої освіти можливості формування системи знань з основ теорії держави і права та провідних галузей права (конституційного, господарського, цивільного, трудового, тощо); засвоїти методи правового регулювання економіки; з'ясувати засади юридичного забезпечення підприємницької й господарської діяльності.

Завданнями навчальної дисципліни «Правознавство» є: формування правової свідомості та правової культури, надання допомоги здобувачам у з'ясуванні проблем становлення державності та правової системи України, правового забезпечення створення засад громадянського суспільства, демократичної держави соціально-правового спрямування, ознайомлення з порядком розв'язання господарських спорів, розглядом цивільних, господарських, трудових, сімейних справ; ознайомлення з механізмом захисту прав і свобод людини і громадянина, формування вмінь та навичок користування нормативно-правовими актами.

Предметом навчальної дисципліни є сфера знань про закономірності виникнення, розвитку та функціонування права і держави, правові основи окремих галузей права, їх втілення і роль у суспільстві, у свідомості людини.

Об'єктом навчальної дисципліни є правові відносини в суспільстві та в різних сферах права і життєдіяльності.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Здатність працювати в команді.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p>
Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p>
Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p>

	<p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p>
<p>Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.</p>	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p>
<p>Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.</p>	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>Здатність працювати в команді.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p>
<p>Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.</p>	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність працювати в команді.</p>

	<p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p>
<p>Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.</p>	<p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p> <p>Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p>
<p>Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.</p>	<p>Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p> <p>Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p>
<p>Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.</p>	<p>Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p>

	<p>Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.</p> <p>Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.</p> <p>Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.</p> <p>Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.</p> <p>Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.</p> <p>Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.</p> <p>Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.</p>
--	--

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Основні засади теорії держави і права. Основи конституційного права.

Тема 1. Теорія держави і права. Держава: основні поняття.

1.1. Суспільство: поняття і структура. Поняття і структура громадянського суспільства.

Поняття суспільства. Система відносин у суспільстві. Характерні ознаки суспільства. Поняття соціального інституту. Види соціальних інститутів. Поняття соціальної структури. Основні елементи соціальної структури суспільства. Поняття громадянського суспільства та його структура. Поняття ринку у громадянському суспільстві. Поняття вільної праці та належні її умови. Незалежні інститути громадянського суспільства.

1.2. Поняття і види влади.

Поняття влади. Поняття соціальної влади та її ознаки. Поняття державної влади та її ознаки. Види влади.

1.3. Виникнення держави і права.

Поняття мононорм. Причини появи держави та права.

1.4. Основні теорії походження держави.

Патріархальна теорія. Органічна теорія. Теологічна теорія. Договірна (природно-правова) теорія. Теорія насильства. Матеріалістична (класова) теорія.

1.5. Поняття та ознаки держави.

Поняття держави. Загальні ознаки держави.

1.6. Суверенітет.

Поняття суверенітету народу (громадян всіх національностей, що проживають на території певної країни). Основні права народу. Поняття нації. Поняття суверенітету нації. Гарантії державного суверенітету, здійснюваного багатонаціональною державою. Права корінних народів.

1.7. Характеристика функцій держави.

Поняття функцій держави. Класифікація функцій сучасної держави.

1.8. Форми реалізації функцій держави.

Поняття правової форми здійснення функцій держави. Форми здійснення державних функцій. Ознаки правових форм діяльності органів держави. Основні правові форми здійснення функцій держави її органами. Види організаційних форм діяльності органів держави.

1.9. Форма держави, її поняття, структура.

Поняття форми держави. Поняття структури форми держави. Поняття форми державного правління та її ознаки. Поняття форми державно-територіального устрою та її ознаки. Поняття форми державно-політичного режиму та її ознаки.

1.10. Форми державного правління.

Поняття монархії. Види монархій. Види конституційної монархії. Поняття республіки. Основні ознаки президентської республіки. Характеристика парламентської республіки. Особливості змішаної форми правління. Різновиди змішаної форми правління. Поняття нетипових республік. Типи державного правління за принципом поділу влади.

1.11. Форми державного устрою.

Поняття унітарної держави. Основні ознаки унітарної держави. Види унітарних держав в залежності від правових статусів їх внутрішньо-територіальних утворень. Характеристика України за формою державного устрою. Поняття федерації. Основні ознаки федерації. Види федерацій. Поняття конфедерації. Основні ознаки конфедерації. Поняття співдружності. Поняття міждержавного (інтеграційного) об'єднання.

1.12. Форма державно-політичного режиму.

Поняття демократичного державно-політичного режиму. Види демократичного режиму. Ознаки демократичного режиму. Поняття авторитарного державно-політичного режиму. Види авторитарного режиму. Ознаки авторитарного режиму. Поняття тоталітарного державно-політичного режиму. Різновиди тоталітарного режиму. Ознаки тоталітарного режиму.

1.13. Механізм і апарат держави.

Поняття механізму держави. Ознаки механізму держави. Структура механізму держави. Поняття державного апарату. Ознаки державного апарату. Склад державного апарату. Сфери відносин державного апарату. Поняття адміністративних послуг. Поняття збройних сил. Поняття державних органів. Структура державних органів. Ознаки державних органів. Класифікація органів держави. Поняття державних підприємств. Поняття державних установ.

Відмінність між державними підприємствами і державними установами від державних органів. Поняття принципів організації і діяльності державного апарату. Основні принципи організації і діяльності державного апарату.

1.14. Поняття та основні ознаки правової держави.

Поняття правової держави. Основні ознаки правової держави.

Тема 2. Теорія держави і права. Право: основні поняття.

2.1. Поняття, ознаки і види соціальних норм.

Поняття соціальних норм. Ознаки соціальних норм. Види соціальних норм за сферами дії. Види соціальних норм за регулятивними особливостями.

2.2. Взаємозв'язок соціальних норм.

Ознаки взаємодії соціальних норм. Прояв взаємозв'язку соціальних норм. Єдина система соціальних норм. Взаємодія норм права і норм моралі в процесі правотворчості. Вплив норм моралі на діяльність, пов'язану з реалізацією права. Вплив норм права на норми моралі. Відмінності між нормами моралі і нормами права. Поняття та ознаки норми-звичаю. Поняття звичаєвого права. Поняття корпоративних норм. Спільні риси у корпоративних нормах і нормах права. Відмінності між корпоративними нормами і нормами права.

2.3. Поняття і ознаки права.

Поняття права. Ознаки права.

2.4. Право – особливий вид соціальних норм.

Взаємозв'язок і відмінність між соціальними нормами і нормами права.

2.5. Об'єктивне та суб'єктивне право.

Поняття об'єктивного права. Поняття суб'єктивного права. Елементи структури суб'єктивного права.

2.6. Функції права.

Поняття функцій права. Загальна класифікація функцій права. Загальносоціальні функції права. Спеціально-соціальні (юридичні) функції права.

2.7. Джерела (форми) права: поняття та види.

Поняття джерел права. Поняття форми права. Поняття внутрішньої і зовнішньої форма права. Класифікація зовнішніх форм права.

2.8. Система права та її структура. Поняття галузі права і правового інституту.

Поняття системи права. Ознаки (рис) системи права. Поняття структури системи права. Структурні елементи системи права. Поняття норми права. Поняття предмету правового регулювання. Поняття методу правового регулювання. Основні методи правового регулювання. Поняття галузі права. Поняття провідної галузі права. Поняття адміністративного права, кримінального права, цивільного права, господарського права, міжнародного права. Поняття матеріальних і процесуальних галузей права. Поняття адміністративно-процесуального права, цивільного процесуального права, кримінально-процесуального права, господарського процесуального права.

Поняття інституту права. Інститути права за сферою поширення (або за складом). Інститути права за функціональною роллю. Поняття підгалузі права.

2.9. Систематизація нормативно-правових актів, її мета та види. Система законодавства: поняття та структура.

Поняття систематизації. Види (способи) систематизації. Поняття та види кодифікації. Поняття та види інкорпорації. Поняття консолідації.

2.10. Поняття та ознаки правових актів. Нормативно-правові та індивідуально-правові акти.

Поняття нормативно-правового акту. Функції нормативно-правового акту. Ознаки нормативно-правового акту. Основні структурні елементи нормативно-правового акту. Розташування норм права в статтях нормативно-правового акту.

2.11. Закони та підзаконні акти.

Поняття закону. Характеристика закону як правового документа вищої юридичної чинності. Ознаки закону. Поняття законодавчого процесу і законотворчості. Стадії законодавчого процесу. Поняття підзаконних актів. Види підзаконних актів.

Тема 3. Теорія держави і права. Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність.

3.1. Правовідносини: поняття, головні ознаки та види.

Поняття правовідносин. Головні ознаки, які характеризують правовідносини. Види правовідносин.

3.2. Структура правовідносин.

Поняття структури правовідносин. Елементи структурних правовідносин. Поняття юридичного змісту правовідносин. Поняття матеріального (формального) змісту правовідносин. Поняття суб'єктивного права. Права (повноваження) змісту суб'єктивного права. Поняття юридичного обов'язку. Зміст юридичних обов'язків.

3.3. Суб'єкти права: поняття та види.

Поняття суб'єктів (суб'єктного складу). Індивідуальні суб'єкти правовідносин. Колективні суб'єкти правовідносин. Недержавні організації. Діяльність державних організацій, державних органів, установ та підприємств. Поняття юридичної особи. Правовідносини, в які може вступати держава як суб'єкт правових відносин. Види суб'єктів правовідносин. Юридичні характеристики особи. Правоздатність і дієздатність фізичної особи. Правоздатність і дієздатність юридичної особи.

3.4. Юридичні факти: поняття, значення та класифікація.

Поняття юридичних фактів. Види юридичних фактів. Класифікація юридичних фактів за юридичними наслідками. Класифікація юридичних фактів за складом. Класифікація юридичних фактів за тривалістю дії.

3.5. Поняття, ознаки та види правомірної поведінки.

Поняття правомірної поведінки. Ознаки правової поведінки. Залежно від Мотиви, які спонукають суб'єктів вдаватися до правомірної поведінки. Поняття зловживання правом.

3.6. Поняття, ознаки та види правопорушень.

Поняття правопорушення. Ознаки правопорушення. Поняття злочину і проступку. Види правопорушень залежно від виду юридичної відповідальності. Види правопорушень за ступенем суспільної загрози. Притягнення до міжнародної юридичної відповідальності.

3.7. Склад правопорушення.

Поняття складу правопорушення. Склад правопорушення.

3.8. Причини правопорушень та шляхи їх усунення.

Поняття причин правопорушення. Об'єктивні чинники вчинення правопорушень. Суб'єктивні чинники здійснення правопорушень. Теорії причин правопорушень.

3.9. Поняття, підстави, ознаки, мета, функції та види юридичної відповідальності.

Поняття юридичної відповідальності. Підстава юридичної відповідальності. Ознаки юридичної відповідальності. Мета юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності.

3.10. Поняття законності та правопорядку, їх гарантії.

Поняття законності. Основні принципи (вимоги) законності. Поняття правопорядку. Поняття гарантій законності та правопорядку та їх класифікація.

Тема 4. Основи конституційного права України. Конституційний лад України.

4.1. Декларація про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності України. правонаступництво України.

Поняття конституційного права України. Предмет конституційного права України. Поняття конституційно-правового інституту та його види. Поняття суверенітету, декларації. Декларація про державний суверенітет України. Прояви (компоненти) державного суверенітету. Поняття народного суверенітету. Поняття національного суверенітету. Акт проголошення незалежності України 1991 р. Поняття правонаступництва та його форми. Випадки виникнення питання правонаступництва. ЗУ «Про правонаступництво України»: основні положення.

4.2. Конституція України – Основний закон держави і суспільства.

Поняття конституції. Ознаки конституції. Поняття структури конституції. Структура Конституції України. Поняття преамбули. Порядок внесення змін і доповнень до Конституції України.

4.3. Конституційний лад України, його принципи.

Поняття конституційного ладу. Поняття державного і суспільного ладу. Конституційний лад України. Поняття демократичної держави. Поняття

правової держави. Принципів конституційного ладу України. Форми власності, закріплені в Конституції України.

4.4. Конституційна форма правління, державного устрою і державного режиму в Україні.

Поняття форми держави. Форма державного правління України. Форма державного устрою України. Форма державного (політичного) режиму України.

4.5. Територіальний устрій України. Конституційний статус Автономної Республіки Крим.

Територіальний устрій України. Принцип єдності державної території. Принцип цілісності державної території. Принцип поєднання централізації та децентралізації у здійсненні державної влади. Поняття територіальної (адміністративної) автономії. Конституційний статус Автономної Республіки Крим.

4.6. Державна символіка України.

Поняття державних символів України. Поняття Державного прапора. Малий Державний Герб України. Великий Державний Герб України. Державний Гімн України. Столиця України.

4.7. Законодавство про мови в Україні. Конституційний статус національних меншин та корінних народів України.

Нормативне закріплення державного статусу української мови, статусу інших мов в Україні. Статус української мови як єдиної державної мови. Поняття національних меншин і корінних народів. Критерієм розмежування етнічних спільностей.

4.8. Конституційний принцип розподілу державної влади.

Поняття розподілу влади. Принцип розподілу гілок влади згідно ст. 6 Конституції України. Поняття законодавчої, виконавчої та судової влади. Президент України. Система органів державної влади України.

Тема 5. Основи конституційного права України. Громадянство, правовий статус людини і громадянина. Конституційний статус особистості.

5.1. Єдність і відмінність понять «людина», «особистість», «громадянин».

Поняття людини, особистості, громадянина. Поняття правового статусу особи. Визначення головного обов'язку держави.

5.2. Інститут громадянства України.

Поняття громадянства України. Поняття іноземця та особи без громадянства. Громадяни України. Документи, які підтверджують громадянство України. Принципи законодавства України про громадянство.

5.3. Набуття та припинення громадянства України.

Поняття набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства України. Підстави набуття громадянства за народженням. Підстави набуття громадянства України за територіальним походженням. Прийняття до громадянства України, його умови. Набуття громадянства України внаслідок поновлення (репатріації) у громадянстві. Набуття дітьми громадянства України внаслідок усиновлення.

Набуття громадянства України внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в заклад охорони здоров'я, заклад освіти або інший дитячий заклад, у дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю. Набуття громадянства України особою, визаною судом недієздатною, внаслідок встановлення над нею опіки громадянина України. Набуття громадянства України дитиною у зв'язку з перебуванням у громадянстві України її батьків чи одного з них. Набуття громадянства України внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту батьківства чи материнства. Припинення громадянства України. Вихід з громадянства. Втрата громадянства. Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства.

5.4. Права людини і права громадянина в Україні.

Поняття прав людини. Поняття прав громадянина.

5.5. Міжнародні стандарти у сфері прав людини, прав захисту дитини.

Поняття міжнародно-правових стандартів в області прав людини. Види міжнародно-правових стандартів в області прав людини. Нормативне закріплення міжнародно-правових стандартів в області прав людини.

5.6. Класифікація конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Поняття конституційних прав і свобод. Класифікація прав і свобод людини і громадянина. Поняття особистих прав і свобод. Види особистих прав і свобод згідно Конституції України. Поняття політичних прав і свобод. Види політичних прав і свобод згідно Конституції України. Поняття економічних та соціальних прав і свобод. Види економічних та соціальних прав і свобод згідно Конституції України. Поняття культурних прав і свобод. Види культурних прав і свобод згідно Конституції України.

5.7. Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина.

Поняття конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина. Поняття економічних, політичних, ідеологічних, юридичних гарантій. Види юридичних гарантій згідно Конституції України. Гарантій прав і свобод згідно Конституції України. Органи, що забезпечують реалізацію прав і свобод людини і громадянина в Україні.

5.8. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

Поняття конституційного обов'язку. Поняття основних обов'язків людини і громадянина. Основні обов'язки згідно Конституції України.

Тема 6. Основи конституційного права України. Система органів державної влади і місцеве самоврядування.

6.1. Безпосередня та представницька демократія в Україні.

Поняття і форми здійснення народного суверенітету. Поняття безпосередньої і представницької демократії. Поняття виборчого права, виборів та виборчої системи. Принципи виборчого права України. Види виборчих систем. Виборча система України.

6.2. Органи державної влади в Україні.

Система органів державної влади України. Правовий статус та повноваження Верховної Ради України. Конституційний статус народного депутата України. Правовий статус Президента України. Рада національної безпеки і оборони України. Правовий статус Кабінету Міністрів України.

6.3. Судова влада в Україні.

Конституційний статус судової влади в Україні. Конституційні принципи правосуддя. Організаційні основи судоустрою.

6.4. Система сектору безпеки і оборони України.

Поняття сектору безпеки і оборони. Основні принципи, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони. Фундаментальні національні інтереси України. Державна політика у сферах національної безпеки і оборони. Склад сектору безпеки і оборони. Міністерство оборони України: поняття, повноваження, структура. Збройні Сили України: поняття, повноваження, структура. Державна спеціальна служба транспорту: поняття, повноваження, структура. Міністерство внутрішніх справ України: поняття, повноваження, структура. Служба безпеки України: поняття, повноваження, структура. Розвідувальні органи України: поняття, повноваження, структура. Управління державної охорони України: поняття, повноваження, структура. Поняття служби судової охорони. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України: поняття, повноваження, структура. Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну військово-промислову політику: поняття, завдання.

6.5. Адвокатура України. Нотаріат в Україні.

Поняття адвокатури України. Способи здійснення адвокатської діяльності. Вимоги до адвоката. Поняття нотаріату України. Поняття нотаріуса та вимоги до нього.

6.6. Місцеве самоврядування в Україні.

Поняття місцевого самоврядування в Україні. Система місцевого самоврядування. Сільський, селищний, міський голова. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад.

Змістовий модуль 2. Основні засади цивільного, трудового, сімейного права. Основи земельного та екологічного права.

Тема 7. Основні засади цивільного права України. Об'єкти та суб'єкти цивільних правовідносин. Право власності.

7.1. Загальна характеристика цивільного права України.

Поняття цивільного права. Предмет цивільного права. Джерела цивільного права України. Структура Цивільного кодексу України. Загальні засади цивільного законодавства.

7.2. Цивільно-правові відносини.

Поняття цивільно-правових відносин. Склад (структура) цивільно-правових відносин. Поняття суб'єктивного права. Поняття юридичного обов'язку. Підстави виникнення цивільних правовідносин.

7.3. Фізична особа як суб'єкт цивільного права.

Поняття фізичної особи. Поняття цивільної правоздатності. Поняття цивільної дієздатності. Ступені дієздатності у цивільному праві. Поняття дрібного побутового правочину. Залежність обсягу дієздатності особи від її психічного стану. Встановлення опіки та піклування та їх наслідки.

7.4. Юридична особа як суб'єкт цивільного права. Види юридичних осіб.

Поняття юридичної особи. Ознаки юридичних осіб. Виникнення цивільної правоздатності юридичної особи. Види юридичних осіб.

7.5. Об'єкти цивільних прав.

Поняття об'єктів цивільних прав. Види матеріальних об'єктів. Поняття речі. Класифікація речей. Поняття майна. Поняття підприємства. Поняття грошей (грошових коштів). Поняття валютних цінностей. Поняття цінних паперів. Групи та види цінних паперів. Нематеріальні об'єкти цивільного права (нематеріальні блага).

7.6. Особисті немайнові права фізичної особи.

Поняття особистих немайнових прав фізичної особи. Загальні ознаки особистих немайнових прав, закріплених у ст. 269 ЦК України. Класифікація особистих немайнових прав.

7.7. Речові права фізичних та юридичних осіб.

Поняття речового права. Ознаки речових прав. Види речових прав.

7.8. Право власності та його зміст. Форми права власності. Цивільно-правовий захист права власності. Речові права на чуже майно.

Поняття права власності. Суб'єкти права власності в Україні. Підстави припинення права власності. Підстави для позбавлення права власності. Форми права власності. Поняття суб'єктів спільної власності. Поняття спільної часткової власності. Поняття спільної сумісної власності. Цивільно-правові засоби, якими захищається право власності. Види прав на чуже майно.

Тема 8. Основні засади цивільного права України. Цивільні зобов'язання та договори. Цивільно-правова відповідальність.

8.1. Поняття, види та форма правочину. Умови дійсності правочинів. Недійсність правочину.

Поняття правочину. Вимоги, яких необхідно дотримуватися при укладенні правочину (умови дійсності правочину). Односторонній, двосторонній та багатосторонній правочин. Форми правочинів. Умови визнання правочину дійсним. Поняття нікчемного правочину. Поняття фіктивного та удаваного правочину. Поняття оспорюваного правочину.

8.2. Право інтелектуальної власності.

Поняття права інтелектуальної власності. Перелік об'єктів права інтелектуальної власності. Поняття суб'єктів права інтелектуальної власності. Перелік особистих

немайнових прав інтелектуальної власності. Перелік майнових прав інтелектуальної власності.

8.3. Поняття, види зобов'язань, підстави для їх виникнення та припинення.

Поняття зобов'язання. Ознаки зобов'язальних відносин. Види зобов'язань. Підстави виникнення зобов'язань. Підстави припинення зобов'язань.

8.4. Поняття та види цивільно-правових договорів.

Поняття договору. Види договорів. Умови, за яких договір вважається дійсним. Поняття змісту договору. Поняття істотних умов договору. Умови, за яких договір вважається укладеним. Стадії процесу укладання договору. Поняття оферти та акцепту.

8.5. Поняття та характеристика договору купівлі-продажу.

Поняття договору купівлі-продажу. Предмет договору купівлі-продажу. Обов'язки продавця. Обов'язки покупця. Публічний договір.

8.6. Поняття та характеристика договору дарування.

Поняття договору дарування. Сторони договору дарування. Поняття дарунку. Форми укладання договору дарування. Обов'язки дарувальника. Виникнення права власності обдаровуваного на дарунок. Поняття договору пожертви.

8.7. Поняття та характеристика договору найму (оренди).

Поняття договору найму (оренди). Предмет договору найму (оренди). Обов'язки наймодавця. Обов'язки наймача. Характеристика договору найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини). Характеристика договору найму транспортного засобу.

8.8. Поняття та характеристика договору позики.

Поняття договору позики. Форми укладання договору позики. Умови визнання договору позики безпроцентним.

8.9. Поняття спадкування. Спадкування за заповітом та по закону. Черги спадкоємців. Право на обов'язкову частку у спадщині.

Поняття спадкування. Спадкування за заповітом і за законом. Черги спадкоємців за законом. Право на обов'язкову частку у спадщині.

8.10. Поняття, підстави та особливості цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх.

Поняття цивільно-правової відповідальності. Підстави цивільно-правової відповідальності. Відшкодування шкоди, спричиненої особистості чи майну громадянина, а також шкоди, спричиненої юридичній особі. Умови цивільно-правової відповідальності. Шкода, завдана малолітньою особою (яка не досягла чотирнадцяти років). Шкода, завдана неповнолітньою особою (у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років).

Тема 9. Основні засади сімейного права України.

9.1. Поняття та принципи сімейного права України. Джерела сімейного права.

Поняття сімейного права. Предмет сімейного права. Засади здійснення правового регулювання сімейних відносин. Принципи, що виражені в

конституційних нормах. Галузеві принципи, які закріплені в положеннях СК України. Основні джерела сімейного права.

9.2. Поняття сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Поняття сім'ї. Право на сім'ю.

Поняття сімейних правовідносин. Перелік суб'єктів сімейних правовідносин. Поняття сім'ї. Право на сім'ю.

9.3. Поняття шлюбу. Порядок державної реєстрації та припинення шлюбу. Недійсність шлюбу.

Поняття шлюбу. Характеристика шлюбу. Сімейні та шлюбні відносини. Шлюбний вік. Порядок державної реєстрації шлюбу. Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я. Зобов'язання наречених у разі відмови від вступу в шлюб. Місце державної реєстрації шлюбу. Право на вибір прізвища при реєстрації шлюбу. Правові наслідки шлюбу. Недійсність шлюбу. Правові наслідки недійсності шлюбу. Припинення шлюбу.

9.4. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя.

Перелік особистих немайнових прав подружжя. Перелік немайнових обов'язків подружжя.

9.5. Право власності подружжя.

Особиста приватна власність дружини, чоловіка. Спільна сумісна власність подружжя. Об'єкти права спільної сумісної власності подружжя.

9.6. Права та обов'язки подружжя по взаємному утриманню.

Способи надання утримання одному з подружжя. Категорії осіб, що мають право на утримання (аліменти). Особи, що не мають права на утримання. Припинення права на утримання за домовленістю подружжя. Право одного з подружжя на утримання.

9.7. Шлюбний договір.

Поняття шлюбного договору. Зміст шлюбного договору.

9.8. Особисті немайнові права та обов'язки батьків.

Перелік особистих немайнових прав і обов'язків та їх характеристика.

9.9. Майнові права та обов'язки батьків і дітей.

Право спільної сумісної власності батьків і дітей. Управління майном дитини.

9.10. Утримання дитини і позбавлення батьківських прав.

Утримання дитини. Підстави виникнення обов'язку батьків утримувати повнолітніх дочку, сина. Підстави виникнення обов'язку повнолітніх дочки, сина утримувати батьків. Підстави позбавлення батьківських прав. Право на звернення до суду з позовом про позбавлення батьківських прав. Наслідки позбавлення батьківських прав. Поновлення батьківських прав.

9.11. Усиновлення.

Поняття усиновлення. Особи, що можуть бути усиновлювачем дитини. Перелік осіб, які не можуть бути усиновлювачами.

9.12. Опіка та піклування над дітьми.

Відмінність між опікою та піклуванням щодо дітей. Обов'язки і права опікуна, піклувальника. Припинення опіки, піклування.

9.13. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я.

Поняття патронату над дитиною. Поняття сім'ї патронатного вихователя. Поняття патронатного вихователя та вимоги до нього. Термін перебування дитини в сім'ї патронатного вихователя. Договір про патронат над дитиною. Права дитини, яка влаштовується в сім'ю патронатного вихователя. Обов'язки патронатного вихователя. Поняття прийомної сім'ї. Поняття прийомних батьків та вимоги до них. Поняття прийомних дітей. Строки проживання і виховання у прийомних дітей у прийомній сім'ї. Поняття дитячого будинку сімейного типу. Поняття батьків-вихователів та вимоги до них. Вихованці дитячого будинку сімейного типу та їх права. Створення дитячого будинку сімейного типу.

Тема 10. Основи трудового права.

10.1. Поняття та принципи трудового права України. Джерела.

Поняття трудового права. Предмет трудового права. Принципи трудового права. Основними джерела трудового права.

10.2. Трудові правовідносини.

Поняття трудових правовідносин. Відносини, що тісно пов'язані з трудовими. Суб'єкти трудових правовідносин. Об'єкт трудових правовідносин. Зміст трудових правовідносин. Система прав та обов'язків працівників та роботодавців.

10.3. Поняття, сторони, зміст і види трудового договору.

Поняття трудового договору. Сторони трудового договору. Форма укладання трудового договору. Зміст трудового договору. Види трудового договору. Контракт як особлива форма трудового договору. Випадки укладання строкового трудового договору. Трудовий договір з нефіксованим робочим часом.

10.4. Умови і порядок прийому на роботу.

Вік, з якого допускається прийняття на роботу. Документи, необхідні для оформлення правовідносин. Порядок оформлення правовідносин. Випробування при прийнятті на роботу. Допуск до роботи працівника та необхідні дії роботодавця для можливості допуску до роботи працівника.

10.5. Поняття і види переведень на іншу роботу.

Поняття переведення на іншу роботу. Порядок переведення на іншу роботу. Тимчасове переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором. Тимчасове переведення на іншу роботу в разі простою.

10.6. Підстави припинення трудового договору. Порядок припинення трудового договору з ініціативи працівника. Порядок припинення трудового договору з ініціативи роботодавця або уповноваженого ним органу.

Підстави припинення трудового договору. Розірвання трудового договору, укладеного на невизначений строк, з ініціативи працівника. Розірвання строкового трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця. Додаткові підстави розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з окремими категоріями працівників за певних умов.

10.7. Робочий час та його види. Час відпочинку.

Поняття робочого часу та його види. Нормальна тривалість робочого часу. Скорочена тривалість робочого часу. Тривалість роботи в нічний час. Заборони залучення до роботи в нічний час. Неповний робочий час. Гнучкий режим робочого часу. Надомна робота. Дистанційна робота. Надурочні роботи. Поняття часу відпочинку. Види відпочинку. Перерва для відпочинку і харчування. Вихідні дні. Залучення окремих працівників до роботи у вихідні дні. Святкові і неробочі дні. Відпустки. Тимчасова непрацездатність працівника.

10.8. Особливості праці жінок та молоді. Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням.

Роботи, на яких забороняється застосування праці жінок. Види робіт, на яких забороняється застосування праці осіб молодше вісімнадцяти років. Надання молоді першого робочого місця.

10.9. Нормування і оплата праці. Гарантії і компенсації.

Поняття норм праці. Перелік гарантій і компенсацій, встановлений главою VIII КЗпП України.

10.10. Трудова дисципліна. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Види, порядок застосування та зняття дисциплінарних стягнень.

Поняття трудової дисципліни. Обов'язки працівників і роботодавців. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Заохочення. Заходи стягнення. Строк для застосування дисциплінарного стягнення. Порядок застосування дисциплінарних стягнень. Зняття дисциплінарного стягнення.

10.11. Матеріальна відповідальність працівників.

Поняття матеріальної відповідальності працівників. Обмежена матеріальна відповідальність. Матеріальну відповідальність працівників у повному розмірі шкоди, заподіяної з їх вини підприємству, установі, організації.

10.12. Соціальне партнерство.

Поняття, ознаки, форми та рівні соціального партнерства. Акти соціального партнерства в трудовому праві. Поняття, ознаки та значення колективного договору. Сторони колективного договору. Зміст колективного договору. Стадії укладення колективного договору. Взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових, соціально-економічних відносин. Строк чинності колективного договору.

10.13. Охорона праці.

Обов'язки працівника та роботодавця у сфері охорони праці.

10.14. Індивідуальні трудові спори. Колективні трудові спори.

Поняття індивідуального трудового спору. Комісія по трудових спорах. Строки звернення до комісії по трудових спорах та порядок прийняття заяв працівника. Судовий розгляд трудових спорів. Судовий розгляд трудових спорів про відмову у прийнятті на роботу. Строки звернення до суду за вирішенням трудових спорів. Поняття колективного трудового спору (конфлікту). Сторони колективного трудового спору (конфлікту). Поняття примирної комісії. Поняття незалежного посередника. Поняття трудового арбітражу. Поняття страйку.

Тема 11. Основні засади земельного права України.

11.1. Поняття та принципи земельного права. Джерела земельного права.

Поняття земельного права. Поняття земельних відносин. Зміст земельних правовідносин. Поняття земельної ділянки. Принципи, характерні для земельного права та принципи земельного законодавства. Суб'єкти земельних правовідносин. Об'єкти земельних правовідносин. Джерела земельного права.

11.2. Склад та цільове призначення земель України.

Поняття земель України. Перелік категорій земель України. Землі сільськогосподарського призначення. Землі житлової та громадської забудови. Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення. Землі оздоровчого призначення. Землі рекреаційного призначення. Землі історико-культурного призначення. Землі лісгосподарського призначення. Землі водного фонду. Землі промисловості, транспорту, електронних комунікацій, енергетики, оборони та іншого призначення.

11.3. Право власності на землю.

Поняття права власності на землю. Формування земельних ділянок. Державна реєстрація речових прав на земельні ділянки. Припинення існування земельної ділянки як об'єкту цивільних прав. Суб'єкти права власності на землю. Набуття права власності на земельні ділянки громадянами, іноземцями та особами без громадянства. Набуття права власності на земельні ділянки юридичними особами. Комунальна власність на землю. Державна власність на землю. Право спільної часткової власності на земельну ділянку. Спільна сумісна власність на земельну ділянку. Права та обов'язки власників земельних ділянок.

11.4. Поняття і види землекористування.

Поняття права постійного користування земельною ділянкою. Набуття права постійного користування земельною ділянкою із земель державної та комунальної власності. Поняття права оренди на земельну ділянку. Заборони щодо передачу в оренду земельних ділянок. Строк оренди земельної ділянки. Орендодавці земельних ділянок. Строк оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

11.5. Права і обов'язки землекористувачів.

Права землекористувачів. Обов'язки землекористувачів.

11.6. Право земельного сервітуту. Добросусідство.

Поняття права земельного сервітуту. Види земельних сервітутів. Строк дії земельного сервітуту. Порядок встановлення та державної реєстрації земельного сервітуту. Припинення дії земельного сервітуту. Зміст добросусідства. Суб'єкти відносин добросусідства. Права та обов'язки власників та користувачів земельних ділянок у відносинах добросусідства. Використання дерев, які стоять на межі земельних ділянок.

11.7. Набуття і реалізація прав на землю.

Набуття права власності громадянами та юридичними особами на земельні ділянки, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації. Безоплатна передача земельних ділянок у власність громадян. Розміри безоплатної передачі

земельних ділянок громадянам. Надання земельних ділянок державної або комунальної власності у користування. Підстави припинення права власності на земельну ділянку. Підстави припинення права користування земельною ділянкою. Примусове припинення прав на земельну ділянку.

11.8. Гарантії прав на землю і охорона земель.

Способи захисту прав громадян та юридичних осіб на земельні ділянки. Земельні спори та порядок їх вирішення. Поняття охорони земель. Завдання охорони земель. Заходи охорони земель. Контроль за використанням та охороною земель.

11.9. Відповідальність за порушення земельного законодавства.

Поняття відповідальності за порушення земельного законодавства. Цивільна, адміністративна, кримінальна відповідальність за порушення земельного законодавства.

Тема 12. Основні засади екологічного права України.

12.1. Поняття та принципи екологічного права.

Поняття екологічного права України. Предмет екологічного права. Поняття екологічних правовідносин. Методи правового регулювання екологічного права. Система екологічного права. Принципи екологічного права.

12.2. Джерела екологічного права.

Поняття джерел екологічного права. Закони та підзаконні нормативно-правові акти.

12.3. Принципи охорони навколишнього природного середовища.

Завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища.

12.4. Екологічні права і обов'язки громадян України.

Екологічні права громадян. Гарантії забезпечення екологічних прав громадян. Екологічні обов'язки громадян.

12.5. Поняття і види природокористування, вимоги до природокористування.

Поняття природокористування. Класифікація права природокористування. Поняття загального і спеціального природокористування. Види природокористування. Обов'язкові екологічні вимоги до природокористування.

12.6. Природно-заповідний фонд.

Поняття природно-заповідного фонду. Види природних територій та об'єктів. Природні заповідники: поняття, призначення, заборони на здійснення певних видів діяльності, дозволені види діяльності. Біосферні заповідники: поняття, призначення, функціональне зонування, заборони на здійснення певних видів діяльності. Національні природні парки: поняття, склад територій, основні завдання, функціональне зонування, заборони на здійснення певних видів діяльності. Регіональні ландшафтні парки: поняття, завдання. Заказники: поняття, заборони на здійснення певних видів діяльності. Пам'ятки природи: поняття, заборони на здійснення певних видів діяльності. Пралісова пам'ятка природи: поняття, мета створення. Заповідні урочища: поняття, заборони на

здійснення певних видів діяльності. Види штучно створених об'єктів природно-заповідного фонду. Ботанічні сади: поняття, призначення, зонування. Дендрологічні парки: поняття, заборони на здійснення певних видів діяльності. Зоологічні парки: мета створення, заборони на здійснення певних видів діяльності, зонування. Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва: поняття, призначення, заборони на здійснення певних видів діяльності, утримання та реконструкція.

12.7. Червона книга.

Поняття Червоної книги. Завдання законодавства про Червону книгу України. Об'єкти Червоної книги України. Спеціальне використання (добування, збирання) об'єктів Червоної книги. Відповідальність за порушення законодавства у сфері охорони, використання та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України.

12.8. Відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Поняття відповідальності за порушення екологічного законодавства. Відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Цивільна відповідальність за порушення екологічного законодавства. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини. Адміністративна відповідальність за порушення екологічного законодавства. Дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення.

Перелік практичних (семінарських) завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) занять

Назва теми	Зміст
Тема 1. Заняття 1. Теорія держави і права. Держава: основні поняття.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Суспільство: поняття і структура. Поняття і структура громадянського суспільства. 2. Поняття і види влади. 3. Виникнення держави і права. 4. Основні теорії походження держави. 5. Поняття та ознаки держави. 6. Суверенітет. 7. Характеристика функцій держави. 8. Форми реалізації функцій держави.
Тема 1. Заняття 2. Теорія держави і права. Держава: основні поняття.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Форма держави, її поняття, структура. 2. Форми державного правління.

	<p>3. Форми державного устрою.</p> <p>4. Форма державно-політичного режиму.</p> <p>5. Механізм і апарат держави.</p> <p>6. Поняття та основні ознаки правової держави.</p>
<p>Тема 2. Заняття 3. Теорія держави і права. Право: основні поняття.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття, ознаки і види соціальних норм. 2. Взаємозв'язок соціальних норм. 3. Поняття і ознаки права. 4. Право – особливий вид соціальних норм. 5. Об'єктивне та суб'єктивне право. 6. Функції права. 7. Джерела (форми) права: поняття та види. 8. Система права та її структура. Поняття галузі права і правового інституту. 9. Систематизація нормативно-правових актів, її мета та види. Система законодавства: поняття та структура. 10. Поняття та ознаки правових актів. Нормативно-правові та індивідуально-правові акти. 11. Закони та підзаконні акти.
<p>Тема 3. Заняття 4. Теорія держави і права. Правовідносини, правопорушення, юридична відповідальність.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Правовідносини: поняття, головні ознаки та види. 2. Структура правовідносин. 3. Суб'єкти права: поняття та види. 4. Юридичні факти: поняття, значення та класифікація. 5. Поняття, ознаки та види правомірної поведінки. 6. Поняття, ознаки та види правопорушень. 7. Склад правопорушення. 8. Причини правопорушень та шляхи їх усунення. 9. Поняття, підстави, ознаки, мета, функції та види юридичної відповідальності. 10. Поняття законності та правопорядку, їх гарантії.
<p>Тема 4. Заняття 5. Основи конституційного права України. Конституційний лад України.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Декларація про державний суверенітет України та Акт проголошення незалежності України. Правонаступництво України. 2. Конституція України – Основний закон держави і суспільства. 3. Конституційний лад України, його принципи. 4. Конституційна форма правління, державного устрою і державного режиму в Україні. 5. Територіальний устрій України. Конституційний статус Автономної Республіки Крим. 6. Державна символіка України. 7. Законодавство про мови в Україні. Конституційний статус національних меншин та корінних народів України.

	8. Конституційний принцип розподілу державної влади.
Тема 5. Заняття 6. Основи конституційного права України. Громадянство, правовий статус людини і громадянина. Конституційний статус особистості.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Єдність і відмінність понять «людина», «особистість», «громадянин». 2. Інститут громадянства України. 3. Набуття та припинення громадянства України. 4. Права людини і права громадянина в Україні. 5. Міжнародні стандарти у сфері прав людини, прав захисту дитини. 6. Класифікація конституційних прав та свобод людини і громадянина. 7. Конституційні гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина. 8. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
Тема 6. Заняття 7. Основи конституційного права України. Система органів державної влади і місцеве самоврядування.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Безпосередня та представницька демократія в Україні. 2. Органи державної влади в Україні. 3. Судова влада в Україні. 4. Система сектору безпеки і оборони України. 5. Адвокатура України. Нотаріат в Україні. 6. Місцеве самоврядування в Україні.
Тема 7. Заняття 8. Основні засади цивільного права України. Об'єкти та суб'єкти цивільних правовідносин. Право власності.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Загальна характеристика цивільного права України. 2. Цивільно-правові відносини. 3. Фізична особа як суб'єкт цивільного права. 4. Юридична особа як суб'єкт цивільного права. Види юридичних осіб. 5. Об'єкти цивільних прав. 6. Особисті немайнові права фізичної особи. 7. Речові права фізичних та юридичних осіб. 8. Право власності та його зміст. Форми права власності. Цивільно-правовий захист права власності. Речові права на чуже майно.
Тема 8. Заняття 9. Основні засади цивільного права України. Цивільні зобов'язання та договори. Цивільно-правова відповідальність.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття, види та форма правочину. Умови дійсності правочинів. Недійсність правочину. 2. Право інтелектуальної власності. 3. Поняття, види зобов'язань, підстави для їх виникнення та припинення. 4. Поняття та види цивільно-правових договорів. 5. Поняття та характеристика договору купівлі-продажу. 6. Поняття та характеристика договору дарування. 7. Поняття та характеристика договору найму (оренди).

	<p>8. Поняття та характеристика договору позики.</p> <p>9. Поняття спадкування. Спадкування за заповітом та по закону. Черги спадкоємців. Право на обов'язкову частку у спадщині.</p> <p>10. Поняття, підстави та особливості цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність неповнолітніх.</p>
<p>Тема 9. Заняття 10. Основні засади сімейного права України.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та принципи сімейного права України. Джерела сімейного права. 2. Поняття сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Поняття сім'ї. Право на сім'ю. 3. Поняття шлюбу. Порядок державної реєстрації та припинення шлюбу. Недійсність шлюбу. 4. Особисті немайнові права і обов'язки подружжя. 5. Право власності подружжя. 6. Права та обов'язки подружжя по взаємному утриманню. 7. Шлюбний договір. 8. Особисті немайнові права та обов'язки батьків. 9. Майнові права та обов'язки батьків і дітей. 10. Утримання дитини і позбавлення батьківських прав. 11. Усиновлення. 12. Опіка та піклування над дітьми. 13. Патронат над дітьми. Прийомна сім'я.
<p>Тема 10. Заняття 11. Основи трудового права.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та принципи трудового права України. Джерела. 2. Трудові правовідносини. 3. Поняття, сторони, зміст і види трудового договору. 4. Умови і порядок прийому на роботу. 5. Поняття і види переведень на іншу роботу. 6. Підстави припинення трудового договору. Порядок припинення трудового договору з ініціативи працівника. Порядок припинення трудового договору з ініціативи роботодавця або уповноваженого ним органу.
<p>Тема 10. Заняття 12. Основи трудового права.</p>	<p>Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Робочий час та його види. Час відпочинку. 2. Особливості праці жінок та молоді. Пільги для працівників, які поєднують роботу з навчанням. 3. Нормування і оплата праці. Гарантії і компенсації. 4. Трудова дисципліна. Правила внутрішнього трудового розпорядку. Види, порядок застосування та зняття дисциплінарних стягнень.

	5. Матеріальна відповідальність працівників.
Тема 10. Заняття 13. Основи трудового права.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Соціальне партнерство. 2. Охорона праці. 3. Індивідуальні трудові спори. Колективні трудові спори.
Тема 11. Заняття 14. Основні засади земельного права України.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття та принципи земельного права. Джерела земельного права. 2. Склад та цільове призначення земель України. 3. Право власності на землю. 4. Поняття і види землекористування. Оренда землі. 5. Права і обов'язки землекористувачів. 6. Право земельного сервітуту. Добросусідство. 7. Набуття і реалізація прав на землю. 8. Гарантії прав на землю і охорона земель. 9. Відповідальність за порушення земельного законодавства.
Тема 12. Заняття 15. Основні засади екологічного права України.	Розгляд та обговорення теоретичних питань за темою: 1. Поняття та принципи екологічного права. 2. Джерела екологічного права. 3. Принципи охорони навколишнього природного середовища. 4. Екологічні права і обов'язки громадян України. 5. Поняття і види природокористування, вимоги до природокористування. 6. Природно-заповідний фонд. 7. Червона книга. 8. Відповідальність за порушення екологічного законодавства.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування.

	<p>3. Опрацювання матеріалу з використанням елементів творчості: на встановлення відповідності, виправлення помилок у поданому висловлюванні.</p> <p>4. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 2.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 3.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 4.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 5.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p> <p>4. Підготовка до контрольної роботи.</p>
Тема 6.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Написання контрольної роботи за результатами вивчення тематики змістового модуля 1.</p>
Тема 7.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 8.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p> <p>3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.</p>
Тема 9.	<p>1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом.</p> <p>2. Опитування у вигляді тестування.</p>

	3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 10.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою.
Тема 11.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Опитування у вигляді тестування. 3. Вирішення практичних та ситуаційних завдань за темою. 4. Підготовка до підсумкової контрольної роботи.
Тема 12.	1. Вивчення теоретичного матеріалу за темою, опрацювання основних нормативно-правових актів за вивченим матеріалом. 2. Написання підсумкової контрольної роботи.

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1 - 12).

Наочні (презентація (Тема 1 - 12).

Практичні (практична робота (Тема 1 - 12), кейс-метод (Тема 1 – 12) семінари-дискусії (Тема 1 - 12).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти, яка передбачає такі контрольні заходи:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних занять і оцінюється сумою набраних балів;

модульний контроль, що проводиться у формі письмової контрольної роботи за результатами змістового модуля 1 та має на меті інтегровану оцінку

результатів навчання студента після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля;

підсумковий контроль, що проводиться у формі письмової підсумкової контрольної роботи за результатами вивчення навчальної дисципліни та має на меті інтегровану оцінку результатів навчання студента після вивчення матеріалу навчальної дисципліни;

семестровий контроль, що проводиться у формі диференційованого заліку.

Поточний контроль здійснюється на практичних заняттях, шляхом оцінювання рівня володіння здобувачами теоретичним матеріалом та правильністю виконання ситуаційних завдань, кожне з яких максимально оцінюється в 5 балів (максимально всього 65 балів).

Модульний контроль проводиться у формі письмової контрольної роботи за результатами змістового модуля 1, яка включає тестові завдання та оцінюється максимально в 10 балів.

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді письмової підсумкової контрольної роботи, яка включає тестові завдання та оцінюється максимально в 25 балів.

Максимально можлива кількість балів за поточний, модульний та підсумковий контроль упродовж семестру – 100 та мінімально можлива кількість балів – 60.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного, модульного та підсумкового контролю за накопичувальною системою. Здобувача слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами поточного, модульного та підсумкового контролю дорівнює або перевищує 60.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України. Основний Закон України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Загальна декларація прав людини. Міжнародний документ від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

3. Декларація про державний суверенітет України. Декларація від 16.07.1990 р. № 55-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#top>

5. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>
6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
7. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
8. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. № 8073-X. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
10. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
11. Про національні меншини в Україні. Закон України від 25.06.1992 р. № 2494-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2494-12#Text>
12. Конституційне право України: навч. посіб. / О. Г. Остапенко, В. В. Сергієнко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (2,56 МБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. - 259 с. : іл. - Загол. з титул. екрану. - Бібліогр.: с. 217-255. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/25176>

Додаткова

13. Правознавство. Методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня / укл. Л. В. Єрофеєнко, О. Г. Остапенко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. - Електрон. текстові дан. (646 КБ). - Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. - 91с. - Загол. з титул. екрану. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24437>
14. Анпілогов О. В. Верховенство права як фундаментальний принцип галузі адміністративного права // О. В. Анпілогов, А. І. Жукова // Збірник наукових праць Харківського нац-го педагогічного ун-ту ім. Г.С. Сковороди. Серія «Право». – 2021. – Вип. 34. – С. 72-79. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26659>
15. Лисяк О.І., Соколкін В.Л. Методичні вказівки та завдання для практичних занять і самостійної роботи студентів з курсу «Основи теорії держави». Харків. 2019. Український державний університет залізничного транспорту. 42 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://lib.kart.edu.ua/bitstream/123456789/1709/3/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0>

[%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D1%96%D0%B2%D0%BA%D0%B8](#)

16. Лисяк О.І. Щодо окремих питань правового регулювання безоплатної приватизації земель громадянами України. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Право». 2019. Випуск 30. С. 89-93. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2019_30_12

17. Лисяк О. І. Деякі правові проблеми членства у сільськогосподарському кооперативі та шляхи їх подолання / О. І. Лисяк // Правові виклики сучасності: Матеріали круглого столу, 20 грудня 2022 р. – Харків: Державний біотехнологічний університет, 2022. – С. 75 – 79. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/29775>

Інформаційні ресурси

18. Посилання на курс навчальної дисципліни «Правознавство» на сайті Персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=9106>

19. Офіційний сайт ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.un.org/en/>

20. Офіційний сайт ОБСЄ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.osce.org/>

21. Офіційний сайт Верховної Ради України. Розділ «Законодавство України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>